

TILL EKEBY, ALTUNA, KARLEBY, VÅNSJÖÅSEN OCH HÄRNEVI

*Upplands fornminnesförenings höstutflykt
söndagen den 29 september 1974*

Ett 40-tal bussresenärer anträdde den 29 september 1974 års höstutflykt, som gick västerut i Uppland. Första uppehållet gjordes i den ålderdomliga byn Ekeby i Vänge sn, som i sin planlösning fullständigt fått behålla sin medeltida karaktär. Byn omgärdas av en ringgata, gårdstomterna är långsmala, och utanför ringgatan ligger i sydväst bykällan, där invånarna förr hämtade sitt vatten. Bebyggelsen är av skiftande slag och ålder, det sista huset uppfördes 1952. Wolter Ehn, själv sommarboende i Ekeby, berättade detta och mer därtill om bygemenskap och vardagssysslor förr i Ekeby och tog därefter utflyktsdeltagarna med på en avslutande promenad i byn.

Från Ekeby gick färden genom gamla odlingsområden, utmed vägar kantade med runstenar, förbi Hagby, Gryta, Nysätra och Österunda kyrkor och genom den natursköna Skattmansödalen till Altuna, där gruppen först fick tillfälle att bese runstenen vid kyrkan, som i bild skildrar Tors fiskafänge. Lars Gezelius berättade om stenens historia, text- och figurinnehåll och kunde dra många forntida paralleller såväl i bild som i litteratur.

Vid Altuna hembygdsgård, den s. k. Anders Persson-gården, togs utflyktsdeltagarna emot av några representanter för hembygdsgården. Ragnar Jansson berättade initierat om gårdens historia och bjöd deltagarna stiga in i hembygdsgården, som pietetsfullt under medverkan av intendent Nils Ålenius ställts i ordning som ett burget bondehem vid 1800-talets mitt. I övervåningen har utställts museiföremål av allehanda slag. Till hembygdsgården hör även socknens äldsta skola, en gång donerad av Anders Persson, nu flitigt använd som västuga. Efter rundvandring intog utflyktsdeltagarna den medhavda matsäcken i hembygdsgårdens kök och sal vid bord prydda med vackra höstblommor och höstlöv.

Från Altuna gick färden vidare söderut till Karleby tingshus i Simtuna sn. Tingshuset, som är ett av de få bevarade på den svenska landsbygden, har nyligen genomgått en grundlig restaurering. Det har en stram karolinsk arkitektur och har sannolikt uppförts omkring 1734, då det i lag påbjöds, att tingshus skulle uppföras i varje härad. Här har man emellertid sedan ännu längre tillbaka i tiden samlat till ting under bar himmel. Funktionen som tingshus upphörde 1888. Restaureringskommitténs ordförande John Eriksson berättade kunnigt och medryckande om byggnaden och vad som tilldragit sig inom dess väggar, visade utflyktsdeltagarna källarens fängelserum med dess hand- och fotbojor och lät tingshusklockan i byggnadens lanternin ringa till avsked, då bussen rullade vidare.

Vid det vackert belägna, enbevuxna gravfältet på Vånsjöåsen gjordes nästa

uppehåll. Lars Gezelius var ciceron och ledde gruppens vandring över åsen. Fornlämningarna har inte undersökts men härrör sannolikt från järnåldern.

Härnevi kyrka var dagens sista mål. Här berättade Karin Wretin om kyrkans byggnadshistoria och valvens målningar. Den nuvarande stenkyrkan uppfördes under 1400-talets senare del, men en äldre kyrka av trä har sannolikt funnits på platsen tidigare. Härnevi kyrka är till skillnad från de flesta andra medeltida kyrkor i Uppland tvåskeppig. Valv och väggar dekorerades på 1480-talet av Albertus Pictor. Under 1950-talet restaurerades Härnevi kyrka, varvid bl. a. väggmålningarna rengjordes och valvens målningar, som överkalkats på 1700-talet, knackades fram. Efter besöket i Härnevi vände bussen åter mot Uppsala.

K. W.